

włączeniem do tychże legend również takich prawd jak np. istnienie aniołów, demonów i diabła. Dlaczego nie skategoryzować, jako legendę samej egzystencji Boga, łaski sakramentalnej działającej w Kościele, rzeczywistej obecności Jezusa w Eucharystii, odpuszczenia grzechów, etc? Berger konkluduje, że Objawienie Boże nie może być uwiarygadniane poprzez „dopasowywanie“ do zaistniałych faktów szablonów powstałych na drodze rozumowych spekulacji. W takiej sytuacji poszukuje się wsparcia w innych naukach, jak chociażby w różnych formach filozoficznej antropologii (Rudolf Bultmann, Karl Rahner) czy psychologii (Eugen Drewermann) oraz w socjologii, a nawet we współczesnych teoriach komunikacji. Dzieje się to jednak zawsze za cenę zarzucenia historii.

Właściwe ustawienie zagadnienia historycznego waloru Objawienia Bożego pozwala Bergerowi lepiej przemówić do czytelnika. Oto biografia Jezusa jawi się nam... chciałoby się powiedzieć „bardziej wiarygodna“ Teolog z Heidelbergu w niezwykle interesujący i pociągający sposób stara się historycznie i egzystencjalnie uwiarygodnić osobę i misję Jezusa. W tym sensie książka nabiera istotnego wymiaru fundamentalnoteologicznego i dlatego polecam ją wszystkim zafascynowanym tą dziedziną teologii. Niezaprzeczalną zaletą książki Bergera jest również to, że autor umiejętnie łączy w niej prawdy rozumu, historii i serca. A dając wiarę słowom uczniów z Emaus wydaje się, że tych spraw nie wolno nam oddzielać... „Czy serce nie pałało w nas, kiedy rozmawiał z nami w drodze i Pisma nam wyjaśniał?“ (Łk 24, 32).

LA CHIESA LOCALE. I FONDAMENTI ECCLESIOLOGICI E LA SUA MISSIONE NELLA TEOLOGIA POSTCONCILIARE

Kościół lokalny.

Fundamenty eklezjologiczne i jego misja w teologii posoborowej

autor: A. Cattaneo
recenzja

ks. Leon Siwecki

Refleksja nad rzeczywistością Kościoła lokalnego stanowi szczególny przedmiot zainteresowań eklezjologii ostatnich dziesięcioleci posoborowych. Vaticanum II bowiem przyniósł pogłębione refleksje na temat natury samego Kościoła i jego misji w świecie.

Zwrócenie uwagi na teologię Kościoła lokalnego przez niektórych eklezjologów rozpoczęło się przede wszystkim w XIX wieku (por. np.: J.A. Möh-

ler¹, A. Rosmini², A. Gréa³). Wypracowane idee eklezjologiczne miały jednak znikomy wpływ na teologię i przesłanie magisterium Kościoła. Dopiero ważne ruchy doktrynalne i pastoralne rozwijające się od lat trzydziestych XX wieku przygotowały grunt, na którym teologia Kościoła lokalnego poczęła rozwijać się dynamicznie i wielostronnie.

Teolodzy z całą mocą podkreślają, że odkrycie rzeczywistości Kościoła lokalnego stanowi jeden z aspektów nowego oblicza Kościoła zaproponowanego przez Sobór (K. Rahner). W tej kwestii mówi się o „rewolucji kopernikańskiej” (E. Lanne, H. Legrand). Na gruncie zachodnim zagadnienie owo jest szeroko omawiane przez teologów doby posoborowej⁴

Arturo Cattaneo⁵, teolog szwajcarski, w książce *Kościół lokalny. Fundamenty eklezjologiczne i jego misja w teologii posoborowej*⁶, podjął się przedstawienia kompleksowej wizji Kościoła lokalnego. Uwzględnił wkład studiów biblijnych, patrystycznych i historycznych, wskazując na perspektywy eklezjologii eucharystycznej, inkulturacji, misji. Książka zbudowana jest z czterech rozdziałów. Pierwszy dotyczy eklezjologicznych fundamentów Kościoła lokalnego (*I Fondamenti ecclesiologicali della Chiesa locale*). Drugi porusza kwestię misji Kościoła lokalnego (*La missione della Chiesa locale*). Trzeci w perspektywie prawa kanonicznego omawia konfiguracje kanoniczne Kościoła

¹ *Die Einheit der Kirche*, Tübingen 1825.

² *Delle cinque piaghe della Santa Chiesa*, Lugano 1848.

³ *De l'Église et de sa divine Constitution*, I-II, Saint-Claude 1884.

⁴ Zob. np.: Y. Congar, G. Alberigo, A. Antón, E. Bartoletti, A. Beni, C. Bonicelli, G. Canobbio, T. Citrini, G. Colzani, E. Corecco, A. Del Monte, G. Galeota – A. Mancina, G. Ghirlanda, J. A. Komonchak, E. Lanne, H. Legrand, E. Lodi, A. Longhitano, B. Maggioni, M. Mariotti, A. Marranzini, G. Pattaro, K. Rahner, J. Ratzinger, P. Rodríguez, L. Sartori, A. Tessarolo, J. M. R. Tillard, J. R. Villar itd.

⁵ Urodzony w Lugano (Szwajcaria) w 1948 roku, z wykształcenia architekt, wyświęcony w 1979 roku. Doktor Teologii i Prawa Kanonicznego. Wykłada na uniwersytecie „Santa Croce” w Rzymie. Autor licznych prac w zakresie eklezjologii, prawa kanonicznego. Zob. np. publikacje w zakresie omawianej pozycji: *Il presbiterio della Chiesa particolare. Questioni canonistiche ed ecclesiologicalhe nei documenti del magistero e nel dibattito postconciliare*, Milano 1993; *Un contributo dell'esegesi biblica alla teologia della Chiesa particolare: riflessioni sul termine 'ekklesia'*, „Rivista teologica di Lugano” 3 (1998), s. 557-567; *L'inserimento dei movimenti ecclesiali nella Chiesa particolare*, w: AA.VV., *Dilexit Ecclesiam. Studi in onore del prof. Donato Valentini*, a cura di G. Coffele, Roma 1999, s. 525-541; *Inculturazione e Chiesa locale: valore e limiti di una sinergia*, „Annales theologici” 15 (2001), s. 201-238; *Gli elementi costitutivi della Chiesa locale e la loro articolazione*, „Rivista teologica di Lugano” 6 (2001), s. 515-541; *La priorità della Chiesa universale sulla Chiesa particolare*, „Antoniano” 77 (2002), s. 503-539.

⁶ Tytuł oryginału: *La Chiesa locale. I fondamenti ecclesiologicali e la sua missione nella teologia postconciliare* (Città del Vaticano 2003, ss. 347).

lokalnego i figur analogicznych (*Le configurazioni canoniche della Chiesa locale e le figure analoghe*), zaś rozdział czwarty analizuje znaczenie Kościoła lokalnego w perspektywie dialogu ekumenicznego (*La Chiesa locale nel dialogo ecumenico*).

Po wprowadzeniu, które ukazuje rozwój teologii Kościoła partykularnego w okresie posoborowym oraz przedstawia jego koncepcję według Vaticanum II, autor prezentuje w pierwszym rozdziale podstawy eklezjologiczne Kościoła lokalnego. Cattaneo ukazuje wkład studiów biblijnych, patrystycznych i liturgicznych; porusza kwestię eklezjologii eucharystycznej (wkład H. De Lubaca, niektórych eklezjologów ortodoksyjnych – N. Afanas’ev, A. Maffeis, P. N. Trembelas, A. Schemann, J. Meyendorff, J. Zizioulos); przedstawia reakcje na eklezjologię eucharystyczną Afanas’eva; prezentuje idee Vaticanum II i Listu *Communione nostra*; analizuje elementy konstytuujące Kościół lokalny oraz relację między Kościołem powszechnym a lokalnym.

W rozdziale drugim Arturo Cattaneo przedstawia Kościół lokalny w świetle misyjności Kościoła powszechnego, ukazując idee Vaticanum II, magisterium posoborowe oraz koncepcję teologii współczesnej. Uzasadnia, że Kościół lokalny stanowi aktualizację historyczno-zbawczą Kościoła. Ukazuje, że katolickość oraz inkulturacja stanowią specyficzne zadanie każdego Kościoła lokalnego. Ponadto przedstawia znaczenie aspektu pastoralnego odnowy teologii Kościoła lokalnego na przykładzie koncepcji m. in. K. Rahnera, G. Pattaro, A. Tassarolo, L. Sartori.

Rozdział trzeci omawia wielorakie konfiguracje kanoniczne Kościoła lokalnego oraz wspólnoty wiernych analogicznie do niego funkcjonujące. Soborowy postęp eklezjologiczny stanowi dla prawa kanonicznego solidną bazę, na podstawie której zostały zaprezentowane różne formy istnienia Kościoła lokalnego (np. prałatura apostolska, prałatura terytorialna, egzarchat apostolski).

W ostatnim czwartym rozdziale, Cattaneo prezentuje koncepcję Kościoła lokalnego w perspektywie ekumenicznej. Porusza następujące tematy: elementy eklezjalności (*gli elementi di ecclesialità*), stopnie komunii (*i gradi di comunione*), walor prawowitych odmienności (*il valore delle legittime diversità*), bratnie relacje między Kościołami (*i rapporti fraterni fra le Chiese*), eklezjologia „*communio Ecclesiarum*” (*l’ecclesiologia della „communio Ecclesiarum”*). Ponadto przedmiotem poszukiwań teologa szwajcarskiego stały się zbieżności i różnice koncepcji Kościoła lokalnego w perspektywie dokumentów dialogu oraz obraz Kościoła lokalnego ukazany poprzez magisterium posoborowe i refleksje eklezjologiczne.

Autor podkreśla, że misterium Kościoła lokalnego naszkicowane już przez Vaticanum II i szeroko pogłębione w teologii posoborowej, sytuuje swój rdzeń we wzajemnej immanencji istniejącej między nim a Kościołem uniwersalnym. Fakt ten stanowi dla każdego Kościoła lokalnego dar oraz zadanie, które ciągle realizuje się jako synteza między aspektem katolickości-powszechności (*cattolicità*) a lokalności (*località*), między jednością a różnorodnością. Pozwala to uniknąć za-

równow redukcyjnego i izolacjonistycznego partykularyzmu, jak również uniwersalizmu, który zubaża i prowadzi do uniformizmu.

Recenzowana książka zawiera, oprócz wspomnianych wcześniej aspektów, zasadnicze kwestie systematyczne teologii Kościoła lokalnego. Pozycja nie wyczerpuje poruszanej tematyki, ale podjęte zagadnienia są omawiane rzetelnie i precyzyjnie. Niemniej dokładnie, ściśle i logicznie przywołuje kwestie, które jednak wymagają dalszych poszukiwań i rozwiązań.

Pewnym mankamentem omawianej książki jest chyba zbyt jednostronne przedstawienie określonej grupy teologów. Kierunki teologii danego okresu wyznaczają koncepcje konkretnych teologów, ujęte w wymiarze syntetyczno-analitycznym. Dostrzegalna jest wyraźna predylekcja wobec obszaru włoskojęzycznego z pewnym uszczupleniem teologii z obszaru języka niemieckiego, hiszpańskiego oraz francuskiego. Poza tym poszczególne rozdziały nie kończą się podsumowaniem, co sprawia, że czytelnik może mieć problemy z syntetycznym ujęciem zagadnienia. Ponadto „Epilog” książki, jako forma podsumowania i zakończenia, jest zbyt ogólny (tylko dwie strony) i wręcz pozbawiony konkluzji.

Niepodważalną wartość książki księdza profesora Arturo Cattaneo, ilustrują słowa Biskupa Marcello Semeraro z przedmowy. Pozycja książkowa teologa szwajcarskiego „contribuirà ad un sempre più fecondo sviluppo dell'ecclesiologia, in modo tale che Chiesa locale e chiesa universale si arricchiscono mutuamente, evitando al contempo sterili particolarismi e uniformismi” (s. 8).

DNI BIBLIJNE DLA DZIECI

autorzy: Petra Focke, Hermann J. Lücker
recenzja

ks. Tomasz Zaklukiewicz

Katecheci i duszpasterze otrzymali nową pomoc promującą znajomość Biblii wśród dzieci. Petra Focke i Hermann Lücker są autorami wielu książek pomagających dzieciom w pogłębianiu wiary i przeżywać roku liturgicznego. „Dni biblijne” to książka zawierająca propozycje spotkań biblijnych z udziałem dzieci⁷ W naszych polskich warunkach może być wykorzystana w czasie rekolekcji

⁷ Wydawnictwo Jedność, Kielce 2005, stron 157.